

Στο σχολείο της τέχνης: Σαραντάρης - Αχμάτοβα

/ [Πεμπτούσια](#)

image not found or type unknown

Θα αναφερθώ σήμερα σε δύο ιδιαίτερους εκπροσώπους της ποίησης, στον Έλληνα Γιώργο Σαραντάρη (1908-1941) και στην Ρωσίδα Άννα Αχμάτοβα (1889-1966). Μία ειδική μελέτη θα έδειχνε ίσως ότι οι δύο ποιητές συναντώνται με τον λυρικό τόνο και με την θρησκευτική τους διάθεση. Ένα άλλο σημείο της συνάντησής τους είναι ότι και οι δύο ήσαν αναγνώστες του μεγάλου Ρώσου μυθιστοριογράφου Φ. Ντοστογιέφσκι (1821-1881). Πέραν αυτών, οι δύο αυτοί εκπρόσωποι της τέχνης έδειξαν ότι συναντήθηκαν στον αγώνα των λαών τους για την ελευθερία την οποία επιβουλεύονταν πριν από δεκαετίες οι εκπρόσωποι του φασισμού στην Ευρώπη.

Ο Γιώργος Σαραντάρης πέρασε ένα μεγάλο μέρος της ζωής του στην Ιταλία όπου και σπούδασε νομικά και φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια.

Παρά την ασθενική του φύση ο Σαραντάρης εκλήθη να πολεμήσει στον πόλεμο εναντίον των Ιταλών, δείχνοντας μία ιδιαίτερη φιλοπατρία. Επίσης ανταποκρίθηκε σ' αυτήν την κλήση, αποπειρώμενος να συνδυάσει την φιλοσοφική θεωρία με την πράξη. Γράφει ο ίδιος χαρακτηριστικά: «Εφ' όσον δεν αντιμετώπισες τον θάνατο, δεν μπορείς να είσαι βέβαιος πως τίποτε δεν αναμένεις πια από την τύχη, και πως

θέλεις να ζήσεις χωρίς τίποτε να ελπίζεις από την τύχη ... Αν κάτι πρέπει να μας φοβερίζει, δεν είναι τόσο ο θάνατος, όσο η σκέψη πως μπορούμε να πεθάνουμε χωρίς να έχουμε ακόμα νικήσει τον φόβο του θανάτου» (Γ. Σαραντάρη, *Δοκίμια για την ύπαρξη του ανθρώπου*, Ευθύνη, 1999, σσ. 71-73).

Παρά τα αναφερθέντα, ο λόγος του Οδυσσέα Ελύτη είναι, και αυτός, ιστορικά ακριβής: «Θέλω αυτή τη στιγμή να καταγγείλω το επιστρατευτικό σύστημα που επικρατούσε την εποχή εκείνη και που, δεν ξέρω πως, κατάφερε να κρατήσει στα Γραφεία όλα τα χοντρόπετσα θηρία των αθηναϊκών ζαχαροπλαστείων και να ξαποστείλει στην πρώτη γραμμή το πιο αγνό κι ανυπεράσπιστο πλάσμα. Έναν εύθραυστο διανοούμενο. Ήταν σχεδόν μια δολοφονία» (*Ανοιχτά χαρτιά*, Ίκαρος, Αθήνα 2004, σ. 392).

Είναι λοιπόν βέβαιο ότι ο Σαραντάρης θα συμμετείχε και στον αγώνα της υπέρ της πατρίδας, έστω και υπό τις συνθήκες που παραστατικά περιέγραψε ο Ελύτης. Αυτό το αποτυπώνει ποιητικά ο Σαραντάρης:

**Δεν είμαστε ποιητές σημαίνει φεύγουμε
Σημαίνει εγκαταλείπουμε τον αγώνα
Παρατάμε τη χαρά στους ανίδεους
Τις γυναίκες στα φιλιά του ανέμου
Και στη σκόνη του καιρού
Σημαίνει πως φοβούμαστε
Καί η ζωή μας έγινε ξένη
Ο θάνατος βραχνάς**

Οπωσδήποτε, πάντοτε με τους χαρακτηριστικούς λόγους του Ελύτη, ο Σαραντάρης, «διπλωματούχος ιταλικού πανεπιστημίου- ο μόνος ίσως σε ολόκληρο το στράτευμα, θα' ναι περιζήτητος σε οποιαδήποτε από τις Υπηρεσίες που είχαν αναλάβει την αντικατασκοπεία ή την ανακρίση των αιχμάλωτων». Ωστόσο, ο ποιητής εκτός των προβλημάτων της υγείας του, είχε να αντιμετωπίσει και την ανέντιμη συμπεριφορά των ελλήνων συμπολεμιστών του, για την οποία προσθέτει ο Ελύτης: «Τα χοντρά μυωπικά του γυαλιά, που χωρίς αυτά δεν μπορούσε να κάνει βήμα, τα' χασε μέσα στην παραζάλη. Φώναζε "βοήθεια" στους άλλους φαντάρους» ..., οι οποίοι «τον κοροϊδεύανε», ενώ «βαλθήκανε να του κλέβουνε κουβέρτες». Και καταλήγει ο Ελύτης: «Έτσι πέθανε ένας Έλληνας ποιητής, όταν οι συνάδελφοί του στη Δύση βλαστημούσανε τον Θεό κι εμπιστεύονταν στην μαριχουάνα» (Οδ. Ελύτης, *Ανοιχτά χαρτιά*, Ίκαρος, Αθήνα 2004, σ. 393).

Θα έρθω τώρα στην Άννα Αχμάτοβα, η ποιητική αξία της οποίας είχε αναγνωριστεί ακόμη και πριν από το 1917. Ωστόσο, η Αχμάτοβα έζησε αρκετά

εξόριστη μέσα στην ίδια της την πατρίδα επί αρκετά χρόνια, αφού της είχε απαγορευτεί υπό το σοβιετικό καθεστώς να εκδίδει τα ποιήματά της. Παρά ταύτα, τους πρώτους μήνες του πολέμου, η Αχμάτοβα κατατάχθηκε με προθυμία στην πολιτοφυλακή της πόλης του Λένινγκραντ, της σημερινής Αγίας Πετρούπολης. Όπως αναφέρεται, «από τον ώμο της κρεμόταν μια αντιασφυξιογόνος μάσκα, ενώ φύλαγε σκοπιά σαν κανονικός στρατιώτης».

Το 1942 επετράπη στην Αχμάτοβα να δημοσιεύσει το ποίημά της με τίτλο «Κουράγιο», ο πατριωτικός τόνος του οποίου είναι εμφανής.

**Ξέρουμε πια τι δείχνει η ζυγαριά
ξέρουμε τι συμβαίνει.
Χτυπάνε τα ρολόγια λεβεντιά
και το κουράγιο ατρόμητο προβαίνει.
Δεν μας τρομάζει το μολύβι,
που πέφτει σαν βροχή
και δίχως σκέπη θα' μαστε
το ίδιο οδυνηροί.
Λαλιά των Ρώσων δυνατή,
λόγε μεγάλε της Ρωσίας,
τα εγγόνια μας σε καρτερούν,
πηγή αθανασίας!
Θα σε κρατήσουμε αγνό,
αμόλυντο
από τη σκλαβιά,
ελεύθερο και ζωντανό
παντοτινά!**

Όταν πια οι Γερμανοί είχαν περικυκλώσει την πόλη του Λένινγκραντ, ένας κριτικός της λογοτεχνίας της ζήτησε «ν' απευθύνει ένα ραδιοφωνικό μήνυμα για να τονώσει το ηθικό των κατοίκων». Επειδή ήταν άρρωστη, το μήνυμα ηχογραφήθηκε στο σπίτι της. Η Αχμάτοβα αναφέρθηκε ιδιαίτερα «στις προσωπικότητες που σφράγισαν την ιστορία της πόλης, στον Λένιν, αλλά και στον Μεγάλο Πέτρο, στον Πούσκιν και στον Ντοστογιέφσκι». Στο τέλος του ραδιοφωνικού μηνύματος λέγει η Αχμάτοβα με μία εμπυχωτική διάθεση: «Οι απόγονοί μας θα τιμήσουν κάθε μάνα που έζησε την περίοδο του πολέμου, αλλά το βλέμμα τους θα σταθεί στην εικόνα της γυναίκας του Λένινγκραντ, που φυλούσε σκοπιά στη στέγη ενός σπιτιού την ώρα της αεροπορικής επιδρομής προστατεύοντας την πόλη από τη φωτιά. Τα κορίτσια του Λένινγκραντ έτρεχαν να προσφέρουν βοήθεια στους λαβωμένους που κείτονταν ανάμεσα στα ερείπια των

κτιρίων ... όχι, μια πόλη που ανέθρεψε γυναίκες σαν αυτές δεν μπορεί να κατακτηθεί» (Οι αναφορές στην Αχμάτοβα έχουν ληφθεί από το έργο του Ori. Figes, *Ο χορός της Νατάσας*, τ. Β , μετ. Χρ. Οικονόμου, Εκδόσεις Ηλέκτρα, Αθήνα 2006, σσ. 258-259).

Στο σχολείο λοιπόν της τέχνης δεν μαθαίνεις απλώς, αλλά πολεμάς. Αυτό σημαίνει ότι πολεμά κανείς όχι μόνον με τα όπλα αλλά και με τον λόγο και με την τέχνη. Διότι ο καλλιτέχνης, όπως οι αναφερθέντες, ποιεί και γι' αυτό διδάσκει. Έτσι οι ανά τον κόσμο εκπρόσωποι της τέχνης δείχνουν, και την εποχή του 1940, τον δρόμο της αντίστασης στην ανελευθερία.

(Το παρόν δημοσιεύθηκε στην εφημ. *Ρήξη*)